

Y2K: de postmoderne naam voor armageddon, de donkere dreiging van Damocles, de niet te ontwijken ijsberg op de radar. De CIA heeft zijn agenten aangeraden alvast water, dekens en contant geld in te slaan om het hoofd boven water te houden als op 1 januari 2000 (in computertaal: Y2K) overal op aarde de computers op tilt slaan. Maar wat blijkt? We hebben dat hele virus niet nodig: de wereld dobert nu al stuurloos rond. Passagiers en bemanning zijn aan het muiten, de markten maken water, bootsman Jeltsin ligt dronken in zijn kooi en kapitein Clinton is zijn moreel leiderschap kwijt.

Vrouwen, kinderen en stagiaires eerst...

Zo moet het eind jaren twintig ook hebben gevoeld, tenminste als we José Ortega y Gasset mogen geloven. Europa's internationale leiderschap brokkelde sinds de Eerste Wereldoorlog in snel tempo af, en voor de Spanjaard was dat vooruitzicht vreselijk: geen andere mogendheid was volgens hem in staat Europa's gidsrol over te nemen. Rusland was in zijn ogen weinig waard. En Amerika, redeneerde hij, was een jonge, onvolwassen natie die 'nog niet genoeg geleden had' om de wereld voor te gaan.

Nu heeft de Spaanssprekende wereld altijd wat meewarig en met gezonde achterdocht de ontwikkelingen in de

Angelsaksische landen gevolgd. Dat protestantse winstbejag, die meedogenloze strijd om materieel bezit – alles goed en wel, maar waar blijft het respect voor menselijke waardigheid? De Spanjaard kan arm zijn, maar hij heeft zijn trots. Voor de Engelsman, Hollander of Amerikaan is alles, maar dan ook alles ondergeschikt aan geld. Belachelijke clichés? Dat dacht ik ook. Maar ik begin te twifelen. Clintons overspelige lijdensweg was voor mijn Spaanse en Latijns-Amerikaanse collega's hier lang een bron van hilariteit: in hun politieke cultuur was dit zo onvoorstelbaar dat het gewoonweg grappig werd. Maar toen de president een paar weken geleden in het openbaar op de televisie zijn excuses aanbood, sloeg het gelach om in verbijstering en, vooral, in medelijden: 'De arme man, stel je voor, de vernedering...' We vroegen ons af hoe het zou voelen om Amerikaan te zijn en te zien hoe je president zich voor je ogen uitkleedt ('Ik heb gelogen') om daarna het boetekleed aan te trekken ('It was wrong'). Verwend als ze zijn met openbare bekentenissen, vonden sommigen het niet genoeg. 'Hij had in snikken moeten uitbarsten,' verklaarde iemand aan de pers, 'dat zou meer effect hebben gehad.'

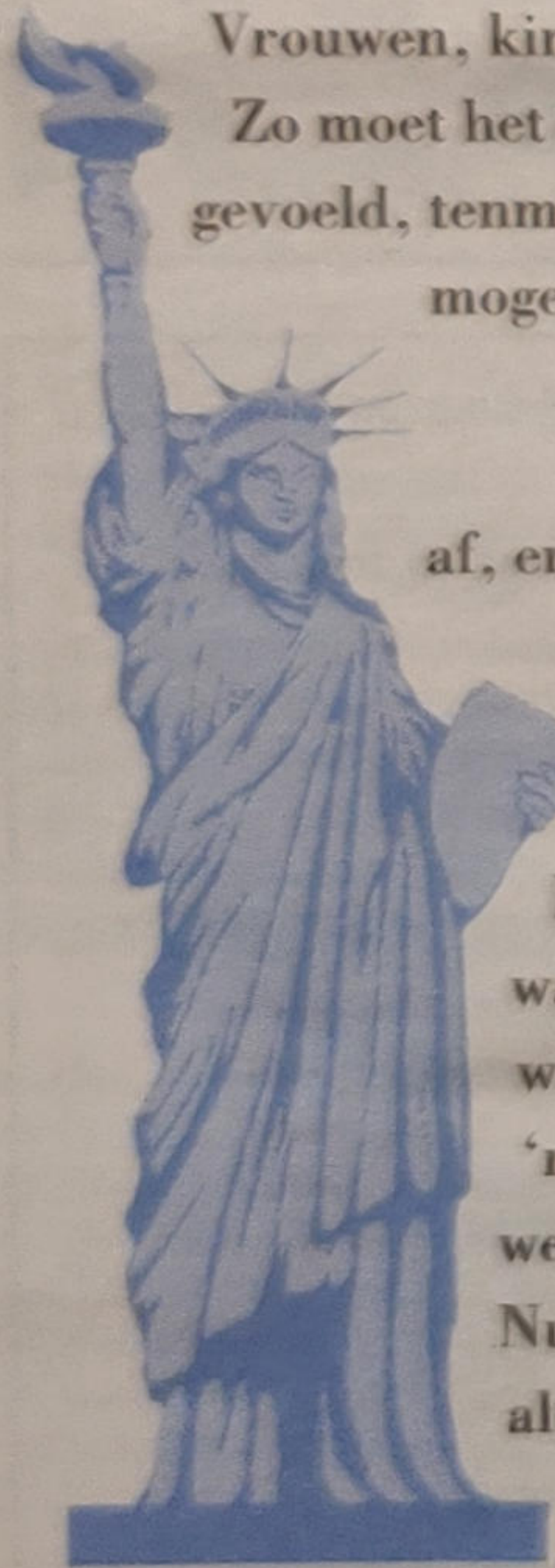
Het is een vreemde wereld. De opiniepeilingen vragen niet meer wat de mensen van Clinton vinden, maar wat ze over zijn imago denken. Het publiek is mediadeskundige geworden. De miljoenen die de

E-MAIL UIT AMERIKA

president zijn zonden zagen opbiechten, beseften even goed als hijzelf dat hij het alleen deed om zijn politieke hachje te redden – want iedereen weet: Clinton is nogal bezorgd om zijn plek in de geschiedenisboeken van de eenentwintigste eeuw (en zoals het er nu naar uitziet krijgt Cleopatra's neus een interessante eigentijdse rivaal). Omwille van

die plek zou hij zo nodig zijn moeder verkopen, en om dezelfde reden blijkt hij bereid zijn laatste beetje menselijke waardigheid te vergooien. Zoals de obers zich hier slaafs vernederen in de hoop op een goede fooi; zoals de bedelaars in de grote steden je, ook als je niets in hun Pepsi-Cola-beker laat vallen, evengoed 'God bless you' naroeppen; zoals dagboeken, privélevens en vriendschappen voor miljoenen dollars aan de media worden verkocht; zo verraadt de president zichzelf puur uit politiek winstbejag.

Een vooraanstaand econoom betoogde deze week dat de markten zijn ingestort omdat een groot deel van de wereld zich tot het kapitalisme heeft bekeerd zonder ook de bijbehorende waarden en normen te importeren. Met die waarden en normen bedoelt hij natuurlijk de superieure moraal van het 'ieder voor zich, winst boven alles'. Hij impliceert dat Amerika zich op een punt bevindt dat de rest van de wereld nog niet heeft bereikt. Maar als het waar is wat Ortega beweert – dat een natie alleen door lijden volwassen wordt – dan is de rest van de wereld dit land ver vooruit.

Vergeleken met haar Amerikaanse zusters is *Folia* een jonkie. Bovendien worden de Amerikaanse campusbladen helemaal door studenten gemaakt en verschijnt een groot aantal dagelijks. Het zijn dus veel meer echte kranten. Of niet? Hoe zit het eigenlijk met de persvrijheid op de campussen van het Land of the Free? En hoe onafhankelijk zijn de redacties? Een kijkje in de Californische keuken.

Sebas Faber

Amerikanen zijn jaloers op Europa's erfoed, maar niet alles in de oude wereld is ouder. Wat universiteitskranten betreft, steekt Amerika ons voor de verandering historisch de loef af. Yale's *Daily News* is honderdtwintig jaar oud, Columbia's *Daily Spectator* is bezig aan zijn honderdtweeëntwintigste jaargang, en het eerste nummer van Berkeley's *Daily Californian* zag al in 1871 het licht. Alle drie verschijnen ze vijf dagen per week in oplagen van rond de twintigduizend exemplaren, functioneren ze in de praktijk als lokale dagbladen en worden ze volledig door studenten geschreven. Bovendien overleven ze praktisch zonder universitaire subsidie. Daar kan *Folia* nog een puntje aan zuigen.

De oudste van de drie – en daarmee vrijwel zeker van de hele VS – heeft ook de meest roerige geschiedenis. Tot haar honderdste verjaardag was de redactie van de *Daily Californian* gehuisvest op de campus van Berkeley, en werd de krant door de universiteit gesubsidieerd. Maar halverwege de jaren zestig begon de relatie met de geldschieter verstoord te raken, en in 1971 barstte de bom. Toen het universiteitsbestuur na jaren van toenemenderijving besloot twee redactoren op straat te zetten, nam de hele redactie uit protest ontslag. De krant verhuisde naar een pand op twee blokken afstand van de campus en slaagde erin de *Daily Californian* in leven te houden, economisch gezond en zonder een cent subsidie.

Berkeley – een van de negen dependances van de in 1868 opgerichte University of California – ontloopt zich in de jaren zestig als een van Amerika's meest opstandige campussen. Het begon in oktober 1964, toen de politie een burgerrechtenactivist arresteerde, waarop drieduizend studenten de agenten en hun auto in gijzeling namen. Bij de eerste massale *sit-in* drie maanden later werden achthonderd studenten gearresteerd. Direct daarop riepen tienduizend studenten een staking uit. De campus ging volledig plat. Uit deze acties werd Berkeley's beroemde *Free speech movement* geboren.

De volgende tien jaren zouden de woeligste uit de Amerikaanse universitaire geschiedenis worden.

Berkeley's universiteitskrant, de *Daily Californian*, gaf enthousiast haar steun aan de verschillende protestbewegingen – tegen de oorlog in Vietnam, voor vrijheid van meningsuiting, voor zwarte burgerrechten en, in 1969, voor de oprichting van een progressief *People's Park* op universitair grondgebied.

Deze journalistieke onder-

graving van de gevestigde orde was het conservatieve universiteitsbestuur – de voornaamste geldschieter van de krant – een doorn in het oog. Maar gek genoeg namen de bestuurders van de Universiteit van Californië aanvankelijk vooral aanstoot aan het taalgebruik in de kolommen van de door hen betaalde campuskranten. Meer dan politieke kwesties was de publieke moraal in het geding. De maat was vol toen de *Daily Bruin*, de krant van de universiteit van Los Angeles, in 1969 een gewaagde foto publiceerde. Bestuurslid John Canaday eiste een grondig onderzoek naar de rol van de universitaire dagbladen, die volgens hem bolstonden van 'obscene materiaal' en weinig of geen blijik gaven 'van toewijding aan waarheidsgetrouwe en objectieve journalistiek'. Een raad van vier wijze mannen werd opdracht gegeven de zaak te onderzoeken. In 1970 concludeerde deze dat de persvrijheid gebaat zou zijn bij een onafhankelijke universitaire pers en dat een schuttingwoord hier en daar die vrijheid meer dan waard was.

Een jaar later al nam Berkeley's *Daily Californian* die raad ter harte. De aanleiding voor de definitieve breuk met de universiteit was een redactioneel, gepubliceerd precies twee jaar na de rel rond het *People's Park*, waarin de studenten werden opgeroepen het park met geweld terug te veroveren. Sindsdien leeft de krant uitsluitend van advertenties. Moeiteloos gaat dat niet. Het budget is minimaal, de journalisten werken op oude computers en reiskostenvergoeding is een luxe.

Sinds 1991 verdient de krant wat bij door zich officieel te presenteren als opleidingsinstituut voor studenten met belangstelling voor een journalistieke loopbaan (Berkeley heeft zelf geen doctoraalopleiding voor journalistiek). Veel voormalige redacteurs vinden werk in de media. Onder de oud-redacteurs bevinden zich grote namen als Joan Didion (schrijfster), John Kenneth Galbraith (economist) en Jann Wenner, de oprichter van *Rolling Stone*.

De relatie tussen de *Daily Californian* en het universiteitsbestuur is de afgelopen jaren sterk verbeterd. Vier jaar geleden werd de krant zelfs weer terug op de campus genood. 'We betalen wel gewoon huur, hoor,' verzekert hoofdredactrice *Vince Tong* (21). 'Maar onze verhouding met het bestuur is uitstekend.'

Is de *Daily Californian* nog even radicaal als vroeger?

'Ik weet niet of je die vergelijking kan trekken,' zegt Tong. 'Zelf ben ik eerlijk gezegd niet zo op de hoogte van de geschiedenis van de krant in de jaren zestig en zeventig. Maar de tijden zijn natuurlijk veranderd. De meeste van de redacteurs zijn uiteraard nog steeds erg geïnteresseerd in politiek, maar ze zijn niet noodzakelijk progressief of radicaal.'

Tong, zelf zesdejaarsstudent, heeft bijna honderd werknemers onder zich. Alle redacteurs zijn student en de meesten combineren de journalistiek – 'meer dan veertig uur per week,' volgens Tong – met een voltijdstudie. 'Maar over de toewijding van de redacteurs heb ik niets te klagen,' zegt de hoofdredactrice. Tong zelf moet zich na het interview haasten om niet te laat op college te komen. De *Daily Californian* wordt niet alleen door studenten gelezen. Het is Berkeley's enige lokale dagblad. 'Van onze oplage van 23 duizend verspreiden we niet meer dan de helft op de campus,' zegt Tong. 'En af en toe hebben we een primeur die door landelijke dagbladen wordt opgepikt. Toen de *Unabomber*-affaire speelde, waren wij bijvoorbeeld de eersten die oude college-evaluaties van Ted Kaczynski publiceerden.' (Kaczynski was in zijn jonge jaren kort als wiskundige aan de universiteit van Berkeley verbonden.)

In de Verenigde Staten verschijnen er een slordige zevenhonderd studentenpublicaties. Zo'n vijftig universiteiten hebben een krant die vijf dagen

per week verschijnt. Sinds de jaren zeventig draagt de meeste van die dagbladen net als Berkeley's *Daily Californian* hun redactionele onafhankelijkheid hoog in het vaandel. 'Maar in werkelijkheid zijn heel weinig kranten ook op financieel gebied volledig onafhankelijk,' zegt Tom Rolnicki, directeur van de Associated Collegiate Press, een organisatie waarbij de meeste studentenpublicaties zijn aangesloten. 'Ook als ze geen directe subsidie krijgen, betaalt de universiteit meestal wel voor hun huisvesting en andere onkosten.' De *Alligator* van de universiteit van Florida behoort tot het kleine aantal kranten dat het helemaal alleen moet rooien. Toen de krant in 1971 een lijst publiceerde van lokale artsen die bereid waren abortussen te verrichten, draaide de universiteit resoluut de geldkraan dicht. Sindsdien is de krant zelfvoorzienend. Ook de dagbladen van Columbia, Stanford, Yale, Harvard, en de universiteiten van Michigan en Pennsylvania leven al meer dan vijftientig jaar uitsluitend van hun advertenties.

Conflicten als in de jaren zestig en zeventig zijn nu zeldzaam. De redactionele onafhankelijkheid van de kranten – die sindsdien een stuk progressiever zijn geworden – wordt door de instellingen gerespecteerd en door de studenten nauwelijks meer in twijfel getrokken. Hoewel, in de jaren tachtig bleken sommige kranten té links voor het behoudende studentenvolk.

'Op de universiteit van Dartmouth kwam het zelfs tot een conservatieve tegenbeweging van studenten die hun eigen krant uitbrachten,' vertelt Tom Rolnicki. Deze krant, de *Dartmouth Review*, heeft het Reagan-tijdperk overigens glansrijk overleefd en blijft zich, afgaand op zijn website, hardnekkig verzetten tegen politieke correctheid, positieve discriminatie en alles wat rechts Amerika ziet als een progressieve samenzwering tegen 's lands traditionele waarden en normen.

Op zo'n honderdvijftig kilometer afstand van Berkeley ligt de University of California at Davis, aanvankelijk Berkeley's landbouwafdeling. Davis is Berkeley's brave zusje. Protesten zijn hier zeldzaam, rellen ongekend. De meeste studenten spenderen het grootste deel van hun tijd boven de boeken in de bibliotheek. Piercings en tatoeages – legio in Berkeley – komen hier in Davis nauwelijks voor.

Ook Davis heeft een eigen dagelijkse krant, de *California Aggie*. Net als Berkeley's *Daily Californian* bedruipt de *Aggie* (kort voor *agriculture*) zichzelf en wordt zij helemaal door studenten geschreven.

Hoofdredactrice dit jaar is Sara C. Raley (21), vierdejaars Engels en communicatiewetenschap ('Mijn studie zal er wel onder te lijden krijgen dit jaar. Deze krant elke dag uitbrengen is een voltijdbaan').

Had ze niet liever in Berkeley gewerkt dan in het saaie Davis?

'Natuurlijk is het leven in Berkeley opwindender,' geeft ze toe. 'Maar in Davis is het prettiger wonen. Als ik hier tot 's avonds laat op de redactie moet werken, kan ik gewoon in mijn eentje naar huis lopen. Dat hoeft ik in Berkeley niet te proberen.' Hoe veilig Davis is, blijkt wel uit de politieberichten die de krant twee keer per week publiceert. De teksten zijn authentiek maar de gerapporteerde voorvallen zijn hilarisch. Een willekeurige greep uit de oogst van een zomerse donderdag: een jongeman steekt de middenpagina van een *adult magazine* in zijn broek en probeert zonder te betalen uit de winkel te glippen. Een fietser die wordt aangehouden voor rijden zonder licht –

Linksboven: De *California Aggie* van de University of California at Davis

een zwaar vergrijs in deze gemeenschap – blijkt bij fouillering bijna vijf gram marihuana op zak te hebben. Een voorbijganger rapporteert een vriend paartje dat de buitenmuur van een boekwinkel als bed gebruikt: 'Een agent slaagde erin het vrouwspersoon, dat zich in staat van ontkleding bevond, te lokaliseren in een nabijgelegen steeg. De man werd volledig gekleed niet ver van de plek van het misdrijf aangetroffen. Beide verdachten werden gearresteerd.'

De *Aggie* is onafhankelijk, maar net als haar collega in Berkeley heeft de hoofdredactrice niets te klagen over de verhouding met het universiteitsbestuur. De *chancellor* – de hoogste baas – houdt een welwillende vinger aan de pols. 'We hebben heel regelmatig contact met hem. De krant gaat hem ter harte en hij houdt ons goed op de hoogte van de bestuurlijke ontwikkelingen.'

Bepaalt hij dan wat er in de krant komt?

'Absoluut niet,' verzekert Raley. 'Als het aan hem lag schreven we meer over bestuurlijke aangelegenheden. Maar hij zou ons nooit stukken opdringen.'

Gek genoeg is de relatie met de studentenleiders stroever. 'We zijn nogal kritisch op de politieke vertegenwoordigers van de studenten, en dat stellen ze niet altijd op prijs.'

Behalve universitaire aangelegenheden verslaat de *California Aggie* het dagelijks leven in een kleine studentenstad. Zoals uit de politieberichten blijkt, gaat dat zelfs in Davis gepaard met bescheiden doses seks, drugs en rock-'n-roll. *Sheriff finds marijuana plants outside town* kopt de krant van 30 juli. Verstoort tussen de

maïs bleek een ondernemende Davisiaan maar liefst twaalf wietplanten te hebben gezaaid – in deze contreien een marktwaarde van toch al gauw twintig- tot veertigduizend gulden. Naast verboden drugsbezit is verkrachting onder studenten een *hot topic*. Vorig jaar besteedde de krant uitgebreid aandacht aan de veroordeling van een student die er een gewoonte van maakte om op corpsfeesten slapende vrouwen aan te randen. 'Ik werk nu aan een belangrijk stuk over een andere verkrachter die per abuis door de lokale politie blijkt aangenomen als assistent,' vertelt Sara Raley trots. 'Dit is trouwens een van onze zeldzame primeurs.'

Een echte, volwassen krant is de *California Aggie* dus niet. Bij de Nederlandse lezer maakt de verslaggeving van de *Aggie* een wat slaafse indruk. Dat heeft voor een deel te maken met de Amerikaanse stijl van verslaggeving: de feiten worden op zakelijke toon gepresenteerd in korte alinea's zonder veel opsmaak.

Maar het ontbreekt de redacteurs ook aan tijd en middelen om zelf veel journalistiek graafwerk te doen. De meeste stukken zijn gebaseerd op voorgedrukte persberichten. 'Iedereen hier is voltijdstudent,' legt Raley uit. 'En we betalen onze schrijvers gemiddeld maar twintig dollar per artikel. Bovendien moeten we zo hard werken om de krant elke dag vol te krijgen dat we af en toe de journalistieke kwaliteit uit het oog verliezen.' Om haar redacteurs aan te sporen wat beter hun best te doen, heeft Raley besloten dit jaar elke maand honderd dollar uit te loven aan de schrijver van het beste stuk.

Sebas Faber is promotiestudent aan de University of California at Davis en oud-redacteur van *Folia*. Hij publiceert in *Folia* iedere maand een E-mail uit Amerika.

E-MAIL UIT AMERIKA

Het jaar dat ik in Amsterdam mijn bul ontving, besloot de faculteit der Letteren dat een academische toekomst er voor mijn lichte niet inzat. De deur werd voor onze neus dichtgeslagen: onze kans op een promotieplek was precies nul. Het was simpel, zei men, het geld was op. Maar ik aasde al lang op een aio-schap. Dus toen de gelegenheid zich voordeed, koos ik eieren voor mijn geld en verruilde mijn doctorandustitel voor die van *graduate student* in Davis, Californië. Hier was ik een van de ruim dertig promovendi die dat jaar mochten beginnen – in letteren alleen. En let wel: deze universiteit is even groot als de UvA.

Ik ben nu drie jaar verder. Heb ik spijt van mijn beslissing? Soms wel, dat wil zeggen: op de momenten dat ik mijn band met Nederland voel verzwakken en beseft dat ik hier in de VS nooit helemaal zal aarden. De grootste cultuurschok is achter de rug, maar de natrillingen blijven komen. De politiek:

Gray Davis, de nieuwe gouverneur van deze staat – hij noemt zich godbetert Democraat – is voorstander van de doodstraf. Religie: hoewel ik weet dat het percentage gelovigen hier ongeveer even hoog ligt als het percentage Nederlanders dat euthanasie accepteert – tegen de honderd – was ik even van mijn stuk gebracht toen een professor die ik al jaren ken me vertelde dat hij wekelijks naar de kerk gaat.

En dan cultuur, algemene ontwikkeling: een van mijn studenten vroeg me vorige week *who on earth* een

zekere Laurel and Hardy waren. Even later, toen we het over sprookjes hadden, verklaarde hij er in zijn twintig jaar maar twee of drie te hebben gezien. Zelfs op de universiteit triomfeert Disney dus over Andersen; de gebroeders Grimm draaien zich om in hun graf.

Maar dit zijn louter culturele kinken, of misschien gewoon tekenen dat ik oud word.

Voor mijn academische ontwikkeling was mijn vlucht naar het westen een gouden greep. Om te beginnen is promoveren in Amerika veel meer dan alleen een proefschrift schrijven. Zo belabberd als het middelbaar onderwijs hier is, zo degelijk is de *graduate school*. Ik heb als promotiestudent drie jaar intensief college gehad over mijn hele vakgebied, gevolgd door een groot, tweedaags examen. Aan mijn dissertatie begin ik eigenlijk nu pas – lang na mijn Nederlandse collega's maar een brede fundering rijker.

Wat doe ik als ik klaar ben? Die beslissing is moeilijk en ik ben blij haar nog niet te hoeven nemen. Ik ervaar hier duidelijk een culturele bloedarmoede (een gevoel dat waarschijnlijk meer aan mij ligt dan aan dit land per se), maar de verleiding te blijven hangen is groot: Amerika heeft werk, handenvol. Voltijdsbanen, voor een vol salaris, aan een universiteit. Kom daar maar eens om in het potdichte Nederland, waar de schaarse vacatures worden opgedeeld in halven, derden en tienden en waar een vers gepromoveerde doctor het aflegt tegen horden afgevloede ouderen – want, tja, *hun* wachtgeld is een last op de begroting. Je print je proefschrift, promoveert en meldt je bij de bijstand. Nee, dan hier: voor het komend jaar zijn er

E-MAIL UIT AMERIKA

in de VS, in Spaans alleen, bijna vierhonderd vacatures.

En dat is meteen ook de schaduwkant.

Dit land is veel te groot. Er zijn zoveel banen dat je er somber van wordt. Op de honderden en honderden universiteiten hier lopen duizenden mensen rond die precies hetzelfde werk doen als

jij. En alsof dat nog niet deprimerend genoeg is, verzamelt een groot deel van die

collega's zich een keer per jaar op het massale

congres van de *Modern Language Association*.

Die MLA is een bureaucratisch monster dat zijn tentakels tot ver boven de landsgrenzen uitstrekt (Cees Nooteboom is erelid), en tegelijk de banenmarkt controleert. Sollicitanten die de eerste selectie overleven, worden hier uitgenodigd voor een gesprek. Ik ga dit jaar voor het eerst, maar weet wat me te wachten staat. Stropdassen alom (slechts een enkeling, is me verteld, waagt zich aan een zwarte col); opgewonden gefluister en draaiende hoofden bij het passeren van een academische superster. En terwijl de gevestigde orde zich, in Armani gestoken, te goed doet aan universitaire roddel, glipt hier en daar een jus d'orange uit de trillende hand van een bleke jongeling. Want het is een dappere sollicitant die hier zijn zenuwen kan beheersen: ondanks de grote vraag is het aanbod groter en de competitie altijd moordend. En iedereen weet: alleen de grote vissen glippen door naar de Ivy League. Hele scholen guppies stranden ondertussen op een kleine campus in Kentucky. En dan helpt zelfs Prozac niet meer; dat is Voskuil tot de tiende macht, diep onder de culturele armoedegrens. Ik ben nu drie jaar hier – kort genoeg, houd ik me voor, om die fuik te kunnen ontwijken.

Na vijftien jaar dreigen is het zover. We staken. Duizenden *graduate students* van de Universiteit van Californië – acht campussen in totaal, van UCLA tot Berkeley – hebben drie weken voor de kerst hun doctoraalstudenten vaarwel gezegd, hun lesmateriaal ingeleverd, en hun middelvinger omhoog gestoken in de richting van het bestuur. Wat we willen is eenvoudig: erkend worden als werknemers. We eisen het recht om via een vakbond te onderhandelen over ons arbeidscontract. De meeste Masters- en PhD-studenten hier hebben een halve aanstelling als Teaching Assistant. En aangezien wij TA's zo'n zestig procent van de colleges geven, lijkt het ons niet meer dan redelijk dat we met het bestuur rond de tafel mogen zitten om het eens te hebben over, bijvoorbeeld, onze ziektekostenverzekering.

Volgens het bestuur zijn we van god los. We zijn, zo verklaart men, niet meer dan studenten die al lesgevend ervaring opdoen. Ons werk is geen baan maar een privilege. 'En,' redeneerde een bestuurder, 'onderhandelen ouders met hun kinderen als die meer zakgeld willen?' Het opportunisme ligt er dik bovenop. Graduate students, weet iedereen, zijn flexibele, goedkope arbeidskrachten die door het systeem op grote schaal worden uitgebuit. Universiteiten hier zijn allang een bedrijf als ieder ander, waar wordt gestreefd naar productiviteit en efficiëntie.

Dus daar stonden we op de dinsdag na Thanksgiving, kleumend in de herfstzon. Onze kartonnen borden met de tekst *On Strike!* balanceerden wat onwennig op de schouder. De

dappersten onder ons probeerden leuzen te scanderen die binnen de minuut verwaterden tot gemompel, terwijl de rest niet wist waar ze kijken moesten van plaatsvervangende schaamte. 'Is dit alles?' was mijn eerste gedachte toen ik om halfacht van mijn fiets afstapte. De groep was veel kleiner dan ik had gehoopt. Hoewel er aan UC Davis bijna duizend graduate students werken, de staking maanden van tevoren was aangekondigd en met overweldigende meerderheid goedgekeurd, telde ik hier maar vijftig hoofden. Toen pas drong het tot me door wat een opgave het is om in dit land mensen te mobiliseren. Collectieve actie is een zeldzaamheid, en medestudenten tot staken bewegen is moeilijker dan een laars uit de modder trekken.

Wat weerhoudt ze? Mensen zijn bang de verhouding met hun professor te verstoren. Geld is ook een overweging: er is een stakingsfonds maar dan nog verliezen we in drie weken ruim zeventienhonderd gulden aan salaris. En er leeft onder velen een diepgeworteld, principieel wantrouwen tegen de vakbond. Dat is niet helemaal ongegrond, want de vakbonden hier in Amerika zijn gigantische, soms corrupte organisaties die leven op de financiële bijdragen van hun leden en voortdurend proberen hun macht uit te breiden. Maar het is diezelfde macht waarmee ze over de afgelopen honderd jaar arbeiders hebben kunnen beschermen tegen winstbeluste werkgevers, die natuurlijk nog stukken machtiger zijn. Wij studenten worden in onze staking gesteund door een van de grootste bonden hier, die van de United Autoworkers (UAW). Als we straks in januari betaald krijgen, is het uit de UAW-stakingskas.

De eerste stakingsdag was ontluisterend en verwar-

E-MAIL UIT AMERIKA

rend. Iedereen vroeg zich vertwijfeld af hoeveel mensen er nu eigenlijk meededen en vooral hoe de situatie elders was, op de andere zeven universiteiten. Zelf begon ik het somber in te zien. Had ik de goede beslissing genomen? Riskeerde ik te veel? Van de dertig graduate students in mijn vakgroep stakten er nog geen tien; de professoren waren verdeeld – sommigen stonden achter ons, maar anderen hadden ons openlijk hun afkeuring laten merken.

Voor mij waren twee momenten genoeg om alle twijfel uit te wissen. De eerste steun in de rug kwam van een postpakketbezorger die langs onze bescheiden *picket-line* kwam rijden bij een van de ingangen naar de campus. Hij stapte uit en vroeg of onze staking was goedgekeurd door de Teamsters, zijn eigen vakbond – een van de machtigste en meest beruchte. Toen de Teamsters ons inderdaad bleken te steunen, verklaarde hij resoluut dat hij hier verder niets had te zoeken. Hij wenste ons geluk en keerde om zonder zijn post te bezorgen. Dit, besefte ik geschokt, is dus solidariteit. Het tweede moment was vanmiddag, tijdens een manifestatie bij de lokale versie van het Maagdenhuis. Meer dan de omvang van de menigte – veel meer dan tweehonderd mensen zullen er niet gestaan hebben – waren het de sprekers die het hem deden: studentenleiders, een paar professoren en een oude socialist. Misschien vanwege het contrast tussen de gesproken woorden ('*social justice*', '*collective action*') en datgene waar dit land voor staat – of misschien gewoon omdat de overduidelijke rechtvaardigheid van de zaak even al mijn gêne en scepsis overwon – was de hele entourage op de een of andere manier diep ontroerend.

Ik ben zelden zo in mijn schik geweest met de geur van slecht verteerde stront. Het begon als een subtiele zweem, nauw merkbaar in het overheersende patroon van aardbeienkauwgum en mensenzweet, maar zwol in snel tempo aan tot een onontkoombare walm. Na dit prachtige voorprogramma was de visuele begeleiding bijna teleurstellend: een langwerpige klets verse kinderdiarree, chocoladebruin op het zwarte asfalt. De lange rij wachtenden ontweek het met een respectvolle boog. 'Heel goed,' juichte ik van binnen, 'een sappige smet op Disney's matrozenpak. Eindelijk iets spontaans, niet opgenomen in het script.' Een daad van protest tegen Disney's dictatuur van fatsoenlijk en tandeloos familievermaak.

Deze hoopgevende scène speelde zich af in Animal

Kingdom, het jongste Disney-pretpark in Orlando, Florida, op een zwoele zomerdag in december. Het bedrijf verkent met dit park zijn

eigen grenzen, want zo dicht is het de natuur tot nog toe niet genaderd. Na de sprookjeskastelen en seksloze stripbeesten is de sprong gewaagd naar de levende dierenwereld: Animal Kingdom is

een groot safaripark waar leeuwen, tijgers en giraffen genieten van een ogenschijnlijk natuurlijke vrijheid. Ogenschijnlijk, want als de rebelse kinderarmen zich hadden geleegd uit angst voor de Lion King *himself*, dan was de dunne poep ongegrond.

Vader Disney waakt immers over zijn gasten. Binnen de grenzen van zijn rijk kan je niets overkomen. Daarvoor betaal je, en betaal je goed: om een dag in een sprookje te leven.

Zo bezien was mijn toegangkaart weggegooid geld. Ik probeer me te

vermaken, maar stomkop die ik ben, heb ik vergeten mijn kritisch vermogen bij de ingang af te geven. Mijn *fun* kan ik nu wel vergeten. Vier uur lang pijnig ik m'n ogen in een poging echt van onecht te onderscheiden. Binnen de kortste keren duizelt het me. Dit is onbegonnen werk. Neem de safari: een rit van tien minuten door een verdomd goede impressie van de Afrikaanse savanne, die bovendien tot de horizon reikt (in Disney's rijk gaat de zon nooit onder). De giraffen zijn echt, en de leeuwen ook, maar de baobabboom? Papiermaché? En ik weet niet wat van de luipaarden te denken, ze zitten verdacht stil en bewegen alleen hun kop heen en weer. Bestaat er zoiets als een dierenrobot?

De bestuurder van de bus intussen springt heen en weer tussen korte, educatieve lesjes ethologie en een opgewonden conversatie met een bandopname, alles deel van een rudimentair miniscenario waarin een schattig jong olifantje wordt gered uit de handen van een stel wrede stropers. Niets wat hij zegt is te vertrouwen; elke Disney-gids is een *cast member*, een acteur. Op het eerste gezicht is dit park een combinatie van openluchtmuseum en instituut voor de tropen. Maar alle authenticiteit en educatie verdrinken in een mierzoete brij van vervalsing en volksvermaak, opgestuwd door een enkele, onweerstaanbare oerkracht – winstbejag.

Het park heeft een Afrikaanse en een Aziatische sectie. Stukken Kenya, India en Indonesië zijn, zo lijkt het, in zijn geheel naar Florida gevlogen. Tempels, hutten, poorten, een autobus – het vakmanschap is onmiskenbaar, de replica's zijn angstaanjagend echt. Dit is Azië tot in de kleinste details: een afgescheurd aanplakbiljet, een leeg blikje, een eenzame fiets. Alles is er,

E-MAIL UIT AMERIKA

behalve de honger, misdaad, ziekte en armoede. En komt dat zien, Disney presenteert: aaibaar, aidsloos Afrika. *Hakuma matata.*

Na generaties te hebben opgevoed met ontklauwde, gecastreerde dieren, is het nu de beurt aan de derde wereld. De enige inwoners die Disney hier toestaat zijn de gidsen – aibare *aliens*, direct overgevlogen uit het Oosten, gekleed in Disney's fantasiekostuums, geselecteerd op

hun vriendelijk voorkomen en exotisch accent. (Leg dit maar eens uit: Indiase toeristen laten zich in Florida voorlichten door een Indonesische gids, terwijl op de achtergrond Mexicaanse immigranten de laatste hand leggen aan een attractie.)

Begin januari liet Disney drie en een half miljoen videobanden terugroepen van de tekenfilm *De reddertjes* omdat een tekenaar ergens het bovenlichaam van een naakte vrouw had verborgen. Een snelle actie, zei de woordvoerster, die bewijst dat 'families op Disney kunnen vertrouwen voor het best mogelijke gezinsvermaak'. Volgens journalist Carl Hiaasen, die in zijn boekje *Team rodent* de vloer aanveegt met Mickey Mouse, is zelfs dit soort acties van begin tot einde geënceneerd. Alles om Disney's imago als fatsoensridder in stand te houden. Gek genoeg lukt dat ook, zelfs al produceert een van Disney's vele dochters films als *Pulp fiction*. Maar als overal zet Disney de werkelijkheid schaamteloos naar zijn hand.

So what, vraagt u? *Zo dit*: Disney bezit niet alleen pretparken, maar ook negen televisiestations, elf radiozenders en zeven kranten. Disney's uitgestrekte grondgebied in Florida is een autonoom graafschap, met een eigen politiemacht, brandweer en wetgeving. Verstrengeling van belangen? Niet voor Disney, dat maar één belang heeft: geld verdienen.

Ergens in november vorig jaar besloot ik het erop te wagen. Het was zo verleidelijk! Daar lag ze, armen wijd, uitnodigende glimlach, en ze gebaarde me vriendelijk naderbij... Mijn Eva: de academische arbeidsmarkt. Haar appel: een baan als *assistant professor* (status, salaris en lange zomers).

Ach, zei ik tegen mezelf, wat kan het kwaad, ik geef het een schot (overal tekenen van decadentie: dit land tast zelfs mijn taalgevoel aan). Ik zet, dacht ik, een paar voorzichtige schreden, probeer gewoon het water uit. Maar ik had het kunnen weten: de markten zijn hier meedogenloos. Voorzichtige schreden zijn er niet. Je blijft aan de kant staan of je springt in het diepe.

Dus ik verstuurde vijftien sollicitaties, en voor ik het wist was het watertrappen: vliegtuig in, vliegtuig uit, campus hier, campus daar, 'Hi, you must be the job candidate.'

Gesprekken met professoren, decanen, studenten, voortdurend ontvangen door kritische blikken (ik intussen blij dat ik even snel had geleerd hoe precies een stropdas te strikken).

En pas nu, na drie jaar in de Verenigde Staten, begin ik iets te begrijpen van het universiteitssysteem.

Het is precies een voetbalcompetitie. Er is een ranglijst, er zijn transfers en scouts, en ten minste vier divisies, te beginnen met de Ivy League, private universitaire adel. De verdere

hiërarchie is gecompliceerd; zelfs staatscholen hebben niet allemaal dezelfde status. Het diploma van de ene plek opent alle deuren, een titel van elders kun je aan de straatstenen niet kwijt.

In die wilde markt van aan- en verkoop bood ik mijn bescheiden persoontje aan.

Ik voelde me een jonge profvoetballer die droomt van een plek in het eerste van Ajax.

En, zowaar, drie scholen toonden interesse.

Aanvankelijk meldde zich alleen een progressief *private college* (met, werd me verzekerd, een uitstekende naam).

Eerst was er de schok. Vierduizend studenten in een dorp van niks, midden in de sneeuwvelden van winters Ohio. Maar al snel begon ik andere dingen te zien. Aan geld geen gebrek, een eersteklas conservatorium, en een museum voor beeldende kunst waar ik tot mijn stomme verbazing oog in oog stond met Hobbema, Jan Steen, Rembrandt en Picasso.

De tweede school was net zo'n eiland: Duke University, in de jaren dertig gebouwd door een rijke tabakster uit Durham, North Carolina (de omringende zee: het woelige Zuiden, Republikeins thuisfront van Jesse Helms). Evengoed een imposante campus, volledig opgetrokken in neogotisch natuursteen. Hier studeert men onder torentjes en tierelantijnen. Maar als Brown en Harvard Ajax zijn, dan is Duke zoiets als PSV – *nouveau riche*, *wanna-be* adeldom.

Duke is net geen Ivy League en dat is een permanente frustratie. (Mr. Duke's oorspronkelijke plan was om Ivy League Princeton te kopen en die universiteit naar

E-MAIL UIT AMERIKA

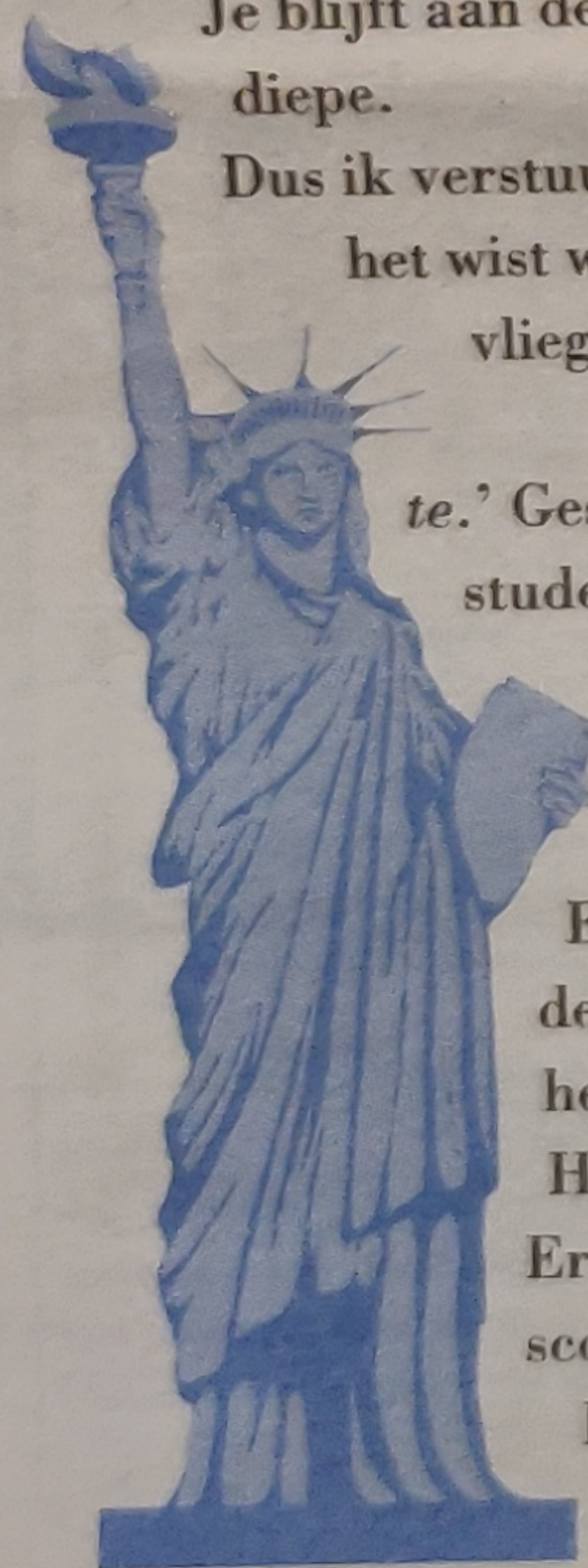
zichzelf te vernoemen; toen hij daar nul op het rekest kreeg, besloot hij zijn eigen school te bouwen.) Wat de plek aan status mist wordt gecompenseerd met geld. Vedetten worden aangekocht. (Ook iets typisch van dit land: het fenomeen van de academische superster. Iemand als Jacques Derrida bijvoorbeeld wordt aanbeden, vorstelijk

betaald, en kan in feite doen en laten wat hij wil.

Zijn optredens zijn urenlange, obscure monologen, gevolgd door vele minuten staande ovatie van een uitgeput, driehonderdkoppig publiek. Derrida is de Fidel Castro van de Amerikaanse academie.)

De derde en laatste universiteit in de rij lag voor de verandering in een stad: Pittsburgh, in het heuvelachtige noorden van Pennsylvania. Opnieuw neogotiek uit de jaren dertig. De letteren zijn gehuisvest in een gebouw dat zich blasfemisch *The Cathedral of Learning* noemt. Vier indrukwekkende kerkportalen geven toegang tot, inderdaad, een kathedraal: dikke pilaren die in het schemerdonker tot in hoge gewelven rijken – gewelven die geen toren torsen maar zesendertig verdiepingen aan wolkenkrabber. Het is vals, nep en kitsch – en verdomd imposant.

Wil ik op deze plekken wel wonen en werken? Die vraag heeft zichzelf al lang beantwoord, anders had ik niet besloten te solliciteren naar een baan hier in de VS. Zeker, het plan blijft om uiteindelijk terug naar Europa te gaan. Maar voorlopig is Amerika nog niet van me af.

Zover zat hij er uiteindelijk niet naast, Orwell, met het idee van de alles registrerende *telescreen*. Maar zelfs hij had in 1984 niet kunnen voorzien dat mensen uit eigen beweging digitale videocamera's zouden kopen om zich – geheel vrijwillig – te onderwerpen aan de blik van miljoenen Big Brothers. Nu computers en camera's steeds betaalbaarder zijn, hebben honderden gezinnen en nog veel meer alleenstaanden besloten om thuis een permanente camera op te stellen en alles wat ze in hun huis-, slaap- of werkkamer doen zorgvuldig *live* naar het web te sluizen. Wat vroeger was voorbehouden aan staatsvijanden, filmsterren en leden der koninklijke familie – een privéleven opgeofferd aan de openbaarheid, altijd camera's, flitsen, verborgen microfoons – is nu toegankelijk voor iedereen met een computer. Zo worden we gezellig met zijn allen filmster én roddeljournalist, voyeur én exhibitionist tegelijk.

Iedereen is een beetje beroemd; dat is democratie anno 2000.

Vanwaar deze obsessieve zucht naar openbaarheid? Ik kan niet zeggen dat ik het begrijp, maar een ding is duidelijk: om een mij onverklaarbare reden hebben grote delen van de mensheid (of tenminste van dit land) zich in het hoofd gehaald dat de werkelijkheid interessanter is dan fictie. Wat een vondst: aan werkelijkheid is immers nooit gebrek. Als bron van vermaak is ze onuitputtelijk, en je hebt geen dure scriptschrijvers nodig. Een blik in de slaapkamer van de burens is goed voor een avond plezier.

De entertainmentindustrie heeft dat natuurlijk allang begrepen. Het

begon met de verborgen camera; daarna waren het *home videos*. Nu trekt Fox, het kanaal dat ook *X-Files* uitzendt, kijkers met videobeelden van *echte* achtervolgingsscènes, ongelukken en slachtpartijen; om het niet te hebben over een programma als *Cops*, waarin een cameraploeg meegaat op surveillancce door een bij voorkeur gevaarlijke buurt (maar waarom leg ik dit allemaal uit; alsof jullie al die programma's tegenwoordig zelf niet kunnen zien). Jerry Springer, Ricky Lake en Geraldo profiteren van hetzelfde recept: *echte* ruzies, echte tranen, echt overspel, echte passie. Dat de werkelijkheid, om die kijkers vast te houden, wordt gedwongen zich steeds meer als fictie te gedragen – afgaand op Springer c.s. volgt het Amerikaanse gezinsleven in grote lijnen de wetten van de soap opera – tja, dat wordt op de koop toe genomen.

De *echte* werkelijkheid, intussen, is natuurlijk nog even onbeschrijfelijk saai als altijd. Een willekeurige surftocht langs tientallen *indoor cams* op het internet is slaapverwekkend, zo niet deprimerend: lege, afgrijselijk ingerichte huiskamers; statische, aan hun scherm gekluisterde nerds ('*watch me working at my computer!*'); een slapende baby; een bierdrinkende student en, als hoogtepunt, een eenzame toiletspot in het Zuid-Afrikaanse parlement (dit is niet verzonnen). Op de werkelijk interessante plekken – de slaapkamer van het Witte Huis, bijvoorbeeld – is vooralsnog geen camera geïnstalleerd. Hoewel, dat moment komt gevaarlijk dichtbij. Geen intiem geheim is veilig meer. Minder dan twee weken na Monica's *tell-all tale* heeft George Stephanopoulos, Clintons voormalige rechterhand, nu ook zijn memoires gepubliceerd. Arme president. Met zijn tweeën kleden Monica en George

E-MAIL UIT AMERIKA

hem uit tot op zijn geel-bevlekte ondergoed. Alle vuile was gaat buiten, de manden zijn niet aan te slepen. In het bezit van een goed boekcontract verdwijnt alle schroom kennelijk als sneeuw voor de zon. En het publiek verzwelgt alles gulzig.

Wat sneuvelt in deze eindeloze reeks van onthullingen is, uiteindelijk, een fundamenteel besef van loyaliteit. Elk privédetail dat voor veel geld naar buiten wordt gebracht, is een dolkstoot in de rug van de voormalige vriend, collega of minnaar. In de trieste geschiedenis van *Monicagate* wordt Linda Tripp meestal aangewezen als de ultieme matennaaster, met Ken Starr als sterke tweede.

Maar een deel van de verantwoordelijkheid ligt bij Bill Clinton zelf. Ik ben het niet graag met de Republikeinen eens, en toch, er zit iets van waarheid in hun argument dat Clintons gedrag bepaalde waarden uitholt. Zeker, hij overleeft crisis op crisis – maar altijd ten koste van anderen: zijn vrouw, zijn vrienden en de bondgenoten die zich hebben laten inpakken door 's mans onweerstaanbaar charisma.

Ook Stephanopoulos voelt zich bedrogen. Hij rechtvaardigt zijn daad van verraad – want dat is het, hij verraadt het vertrouwen van zijn voormalige vriend en baas – met het argument dat Clinton hém eerst pootje heeft gelicht, door hem voor te liegen en voor gek te laten staan. 'Als ik toen had geweten wat ik nu over hem weet,' zegt hij, 'dan had ik nooit voor hem gewerkt.'

Even goed verdient hij dik aan de publicatie van zijn pijnlijke herinneringen. Geen complete openbaarheid zonder verraad: daarin had Orwell wel weer gelijk.

Een van de meest bedreigende gevolgen van een vrijwillige ballingschap als de mijne is het gevoel dat je je taal verliest. Hoe je het ook wendt of keert, je woont in je taal, je bent je taal. En hier in de VS is mijn Nederlands een eiland dat al vier jaar lang standhoudt onder een beukende Engelse golfslag. Het kalft af, dat kan niet anders. Natuurlijk, andere stukken slibben aan, maar Hollandse klei is dat niet. (Aan de andere kant bleek mijn eiland minder compleet dan ik dacht. Hele stukken lagen open. We krijgen deze zomer een kind, en opeens word ik geconfronteerd met mijn taalkundige lacunes: ik heb geen idee hoe je alles wat ik deze dagen leer – kleren, apparaten en lichaamsdelen waarvan ik in mijn onschuld het bestaan nooit had vermoed – in het Nederlands zou moeten zeggen. Luiers, dat weet ik nog wel. Maar hoe heet zo'n babypakje met drukkers in het kruis?)

Hoe gefundeerd deze angsten zijn, weet ik niet. Mensen als Reve, Komrij en Kousbroek lijken zich al jaren prima te redden. Evengoed knagen de twijfels. Vloeken deed ik, als goede Amsterdammer, altijd al in het Engels. Maar in welke taal denk ik tegenwoordig? En waarin droom ik? Zijn mijn nachtmerries ondertiteld? (Dit alles nog afgezien van het feit dat mijn taal, bevroren in 1995, niet meer precies die van Nederland is. Ik herinner me brieven van een oudoom van me die ergens in de jaren vijftig naar Zuid-Amerika was verhuisd, en wiens Nederlands in 1984 nog

vlekkeloos was, maar hopeloosch verouderd. Dat lot wacht me, als ik niet oppas, natuurlijk ook.)

Dat deze dingen mij zo verontrusten, komt ook omdat een taal meer dan woorden is. Het is een manier van omgaan met mensen. En juist daar voel ik me veranderen.

Na vier jaar heb ik me, al zeg ik het zelf, aardig aangepast aan de lokale omgangsvormen. De vreemde, onbegrijpende en soms ronduit geschokte blikken die ik in het begin kreeg, zijn een zeldzaamheid geworden. Daar ben ik blij om, trots op zelfs, maar het probleem is dit: zodra ik naar het Nederlands overstap, krijgt wat in het Engels heel gewoon en beleefd is, voor mijn gevoel een valse bijklank. Of beter gezegd: ik weet dat Amerikaanse frasen, letterlijk vertaald, Nederlanders hypocriet in de oren klinken.

Het zijn kleine dingen, etiquette. Hier in de VS reageer je, wat iemand ook zegt, in eerste instantie positief en enthousiast ('Wow', 'That's great', 'Cool', 'How exciting', 'Really?'). Als je het niet met iemand eens bent, laat je dat niet merken, of tenminste niet direct. Tegenspreken gebeurt subtiel. Een kortaf Nederlands 'Nee, dat vind ik niet,' is in een gewone conversatie hier ondenkbaar. Je begint je antwoord niet met een ontkenning van je gepreksgenoot. (Het eigenwijze Nederlands werkt precies andersom: zelfs als je iemand gelijk geeft kun je de zin met 'nee' beginnen: 'Nee, ja, nee, dat is wel waar ja.'). En elk derde woord hier is een verontschuldiging of een bedankje. Eerst irriteerde het me, maar alles went, en voor ik het wist verwachtte ik het. Nu kan ik niet meer

E-MAIL UIT AMERIKA

zonder. Want zeg nou zelf, het is prettig als iemand die voor je langs wil passeren je aanwezigheid erkent door even vriendelijk 'excuse me' te mompelen.

De hier geldende beleefdheidsnormen – de Oostkust uitgezonderd, want vooral New York is een ander verhaal – gebieden jezelf weg te cijferen. Als je een Amerikaan bij jou thuis iets te drinken

aanbiedt, krijg je eerst een beleefde weigering; pas bij koppig doorvragen wordt het aanbod geaccepteerd.

Nederlanders zijn hiermee vergeleken taalkundig assertief en zelfverzekerd, op het arrogante af. Dat ik dit schrijf geeft al aan hoe ver ik afgedreven ben. Mijn omgangsnormen zijn veramerikaniseerd. Wat ik vals vond, lijkt me nu beschaafd; eerlijke directheid komt me ongelikt voor. Neem bijvoorbeeld een neerbuigend woordje als het o zo Nederlandse 'hoor' in 'Sorry, hoor', 'Nee, hoor', enzovoort. Er zit iets van waarheid in het veelvoorkomend misverstand van Amerikanen die 'hoor' als 'whore' interpreteren. Het heeft iets beledigends.

En dan heb ik het nog niet eens over de kneuterige kant van Hollandse polderpraat. Een Spaanse, in Nederland woonachtige vriend ratelde laatst feilloos een reeks uitdrukkingen af die hem, als buitenlander, grappig leken maar die mij de rillingen over de rug deden lopen: 'Wil je een lekker kopje koffie? Koekje erbij?' 'Ha, daar is het zonnetje weer.' 'Ja, gezellig!' Nee, niet gezellig: benauwend, verstikkend. (Nou, dat was het weer, hoor. Doe!)

Er wachten me deze zomer twee bevallingen, een proefschrift en een kind – en zoals het er nu naar uitziet, in omgekeerde volgorde. Terwijl het een zich vrolijk aankondigt met wilde bewegingen in een groeiende buik (voor alle duidelijkheid: niet de mijne), sluimert het ander als enen en nullen ergens op de harddisk van mijn computer. Allebei houden ze ons uit de slaap; voor de rest zijn ze onvergelykbaar. In de steeds schaarser vrije momenten die ik aan de dag kan ontfutselen, wijd ik me aan de overwegingen die een aanstaand vader zoal bespringen. Ouderschap, verantwoordelijkheid, generaties: veel verder dan clichés kom ik niet, maar de clichés zijn me goed genoeg.

Wat me nog het meest verbaast is dat ik het, op wat zenuwen na, eigenlijk allemaal wel zie zitten. Geen moment vraag ik me af in wat voor tijd we ons kind op aarde zetten. Loopt de wereldbevolking ergens in oktober op tot zes miljard? Prima, denk ik, dat loopt wel los. Schietende tieners in Colorado? Ach, troost ik me, wie weet hoe middelbare scholen er over vijftien jaar uitzien – en tegen die tijd zijn we al lang terug in Amsterdam, weg uit dit gekke Amerika. Onderbouwd is dit optimisme natuurlijk niet, maar dat maakt het niet minder prettig. Waar ik mezelf wel op betrap is een vreemd soort sentimentaliteit. En mijn waarneming verandert. Ik herken een buggie op een half blok afstand als een Graco, Century of Evenflo (de BMW's en Mercedessen van peuterland). Alle kroost trekt meteen mijn

aandacht, van kinderen tot puppies en kleine eendjes. (Een week geleden op de snelweg zag ik uit mijn ooghoek een afschuwelijk tafereel: een aangereden moedereend, twee of drie wanhopige kuikentjes. Het beeld blijft me achtervolgen, en ik weet niet wat aan te vangen met het feit dat zoiets me dieper raakt dan Kosovo.)

Dat proefschrift is een heel ander verhaal. Om te beginnen is het een stuk minder vruchtbaar. Maanden, jarenlange arbeid voor een pak bedrukt papier dat praktisch ongelezen in een bibliotheek verdwijnt. Als gevolg zijn de statistieken hier opeens wel angstaanjagend. Ik ontdekte vanmiddag tot mijn schrik dat als ik dit jaar mijn doctorstitel haal, ik een van de vijfenveertigduizend ben – en let wel, in dit land alleen. Dat is een verlamme gedachte. Wat een verspilde moeite, wat een verloren tijd. Vijfenveertigduizend dissertaties: het is pervers, ik vind er geen ander woord voor.

Waar die perversiteit precies in schuilt, dat is moeilijker te omschrijven. Wat kan het mij schelen hoeveel promovendi dit jaar de eindstreep halen? Het heeft misschien te maken met het feit dat ik nog niet helemaal aan dit land gewend ben. De grootschaligheid blijft me schokken. In Nederland is de afstand tussen de basis en de top niet moeilijk te overbruggen: je komt beroemdheden tegen op straat en kan, bij wijze van spreken, een minister in het café op haar beleid aanvallen. De kapper van mijn ouders knipt ook Wim Kok. Zo'n intimiteit is hier onvoorstelbaar, en ik ben ervan overtuigd dat dit voor een deel de vijandigheid verklaart die veel mensen voor hun leiders voelen (en de grootheidswaan van die leiders).

E-MAIL UIT AMERIKA

De landelijke televisie, kranten, politiek: het is voor de meesten ver buiten bereik. In Nederland zou mijn proefschrift misschien een van de paar honderd zijn; hier verdrinkt het in de massa.

Maar er is een andere reden waarom de omvang van die massa hier me zo somber stemt. Ik koester stiekem nog de illusie dat een tekst, vooral in boekvorm, de schrijver een beetje onsterfelijk maakt. Die schijn wordt keurig opgehouden door de bibliotheek waarin mijn proefschrift verdwijnt, en die belooft het tot het einde der tijden te bewaren. Maar het idee dat alles uiteindelijk op een bibliotheekplank belandt, is inmiddels zo achterhaald als de typemachine. Er wordt veel te veel gepubliceerd. Dat is zo in de universitaire wereld – waar niemand de boeken kan bijbenen, zelfs niet in zijn eigen vak – en nog veel meer daarbuiten.

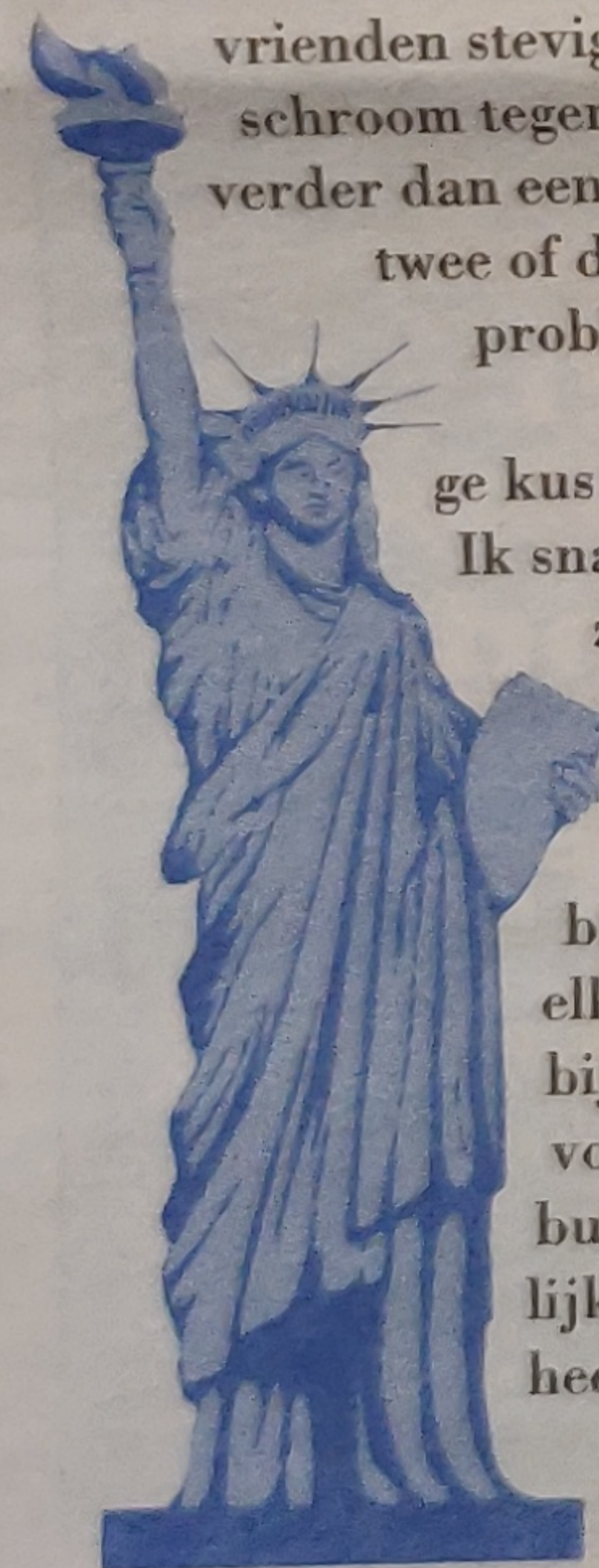
Dat ik dit beschouw als een deprimerende overproductie geeft alleen maar aan hoe ouderwets ik ben. Ik blijf geloven dat je in principe elk ooit verschenen boek moet kunnen lezen. En dat idee stamt uit de tijd waarin Nederland twee netten had, waarin je maar één krant hoefde te lezen om te weten wat er in de wereld gebeurde, en waarin je met een bezoek aan de boekwinkel een indruk had van wat je lezen moest – een tijd waarin mensen elkaar nog brieven schreven en waarin een manuscript van een roman een stapel getypte vellen was. Dat is voorbij. Voor de wereld waarin mijn kind opgroeit zijn teksten – brieven, boeken, dissertaties – zo diffuus en vluchtig als een vonkenregen. Maar, zoals ik zei, er wachten me twee bevallingen. Dus wat klaag ik over onsterfelijkheid?

O, Lord, I've made you a place in my heart, but I don't reckon you're gonna come.

SEBAS FABER (SBFABER@UCDAVIS.EDU)

Amerikanen kussen niet, ze knuffelen. Buiten het nauw omzoomde terrein van de liefdesrelatie boezemt het 'Europese' idee van de lip op de wang dit volk voornamelijk afschuw in. Oude kennissen schudden elkaar stevig de hand; vrienden en vriendinnen werpen zich enthousiast in elkaars armen – maar huid- en speekselcontact wordt waar mogelijk vermeden.

Voor mij was dat wennen, en nog steeds laat mijn Amerikaanse *hug* veel te wensen over. Het blijft een ongemakkelijk gebaar voor me – het Engels heeft daar een goed woord voor: *awkward* – en dat laat zich, vrees ik, zonder veel moeite aflezen aan mijn stijve lichaamstaal. Waar de Amerikaan zijn of haar vrienden stevig rond de schouders vat en zonder schroom tegen zich aandrukt, kom ik niet veel verder dan een stel onhandig gekromde armen en twee of drie verlegen klopjes op de rug. Mijn probleem: een knuffel komt me oneindig veel intiemer voor dan een vluchtige kus op de wang.

Ik snap dan ook niet goed waarom de *hug* zo populair is in een cultuur die in veel andere opzichten juist graag afstand houdt. Twee vrienden die op straat een praatje aanknopen, blijven met gemak drie meter van elkaar staan. Amerikanen op reis in bijvoorbeeld Spanje of Nederland voelen zich continu bedreigd omdat de buitenlandse medemens hun 'persoonlijke ruimte' niet respecteert; en de nu heersende overgevoeligheid voor seksuele intimidatie heeft de afkeer van lichamelijk contact alleen maar

versterkt. Dat de knuffel desondanks populairder blijft dan de kus, is misschien vooral te danken aan het wijdverbreide besef van fysieke hygiëne, ook meer ontwikkeld hier dan elders.

Maar de *hug* als begroeting is aan te leren, en eerlijk gezegd een aardige aanvulling op de Nederlandse driewegkus.

Waar ik meer moeite mee heb zijn de andere aspecten van de Amerikaanse knuffelcultuur. Die cultuur uit zich voor een deel in het taalgebruik. Typisch is bijvoorbeeld het onder gezinsleden gangbare gebruik elkaar te pas en te onpas hun wederzijdse genegenheid te bekennen: *'I love you, dad, I love you mom'* – en dan de ouders, na het uitwisselen van een vertederde blik, in koor: *'We love you too, honey.'* Zulke mierzoete, tenenkrommende scènes zijn hier dagelijks te aanschouwen, en mijn recente vaderschap maakt me alleen maar allergischer voor ze. Mijn vrees: dat de taal me straks als ouder geen andere keus laat en dat ik, op een gegeven moment, *mezelf* op zo'n zoete frase betrap. Mijn bezwaar: dat het expliciet bevestigen van mijn ouderliefde die genegenheid in feite ter discussie stelt. Wat als je een keer vergeet *I love you* te zeggen? Is de liefde dan verdwenen?

In mijn ogen is dit soort verbale en mentale knuffels verbonden met een van de grootste misvattingen in dit land: het idee dat sociale en persoonlijke problemen, eenmaal geïdentificeerd, eenvoudig te isoleren en op te lossen zijn. Alsof je een kind dat zich niet geliefd voelt, met woorden van het tegendeel kunt overtuigen. In een meningsverschil kun je hier iemand op een gegeven moment vertellen: *'You really have a*

E-MAIL UIT AMERIKA

problem. Maybe you should seek some professional help.' Dit hoort bij de cultuur van *self-help* en bliksemtherapie, waarin psychiaters hun praktijk opsieren met een neon-uithangbord, en psychologen rijk worden in het schnabbelcircuit van de talkshow en de brievenrubriek. De illusie van instant-genezing is onuitroeibaar en genereert een enorme markt.

De vraag die niemand zich lijkt te stellen is of je, door een probleem op zo'n naïeve manier expliciet en 'behandelbaar' te maken, het niet juist verergert. Maagkramp, zo las ik in een van de ouderbladen die we tegenwoordig gratis in de bus krijgen, wijst bij schoolgaande kinderen soms op sociale problemen. Als je kind over buikpijn klaagt, zo schreef de pedagoog in zijn door advertenties omringde column, is het goed om eens met de leraar te praten. Blijkt inderdaad dat je zoon of dochter wordt buitengesloten, dan kan die leraar vervolgens de klas erop wijzen hoe belangrijk het is om iedereen in het spel te betrekken. Ben ik het, of is het naïef om te denken dat zo'n moralistische preek van een onderwijzer het gedrag van een klas kan veranderen? Of dat het ophangen van de tien geboden het geweld op scholen kan terugdringen? Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat deze denkwijze op de een of andere manier te maken heeft met een groot deel van de problemen waarmee dit land worstelt. Het leidt tot absurde situaties waarin een vijfjarige zijn moeder kan verwijten niet hard genoeg te werken aan zijn *self-esteem*; en misschien leidt het uiteindelijk ook – maar dit is een wat demagogische stelling – tot middelbare scholieren die zo eenzaam zijn dat ze op hun vrienden gaan schieten.